

A DEBRECZENI

TUDOMÁNYEGYETEM

JOG ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

ÉRK.: 1919

július 3.

582

szám.

Előirat:

1918-19

Utóirat:

Bizalmassági irás.

Dr. Szanyi Béla

Minirokna

egyetemi tanár úrnak

Debreczen 1919 július hó 3

Dr. Szanyi Béla

Önképzőköri Bizottság, gyen
je dolgozat, melyet a jelölt ide-
gen nyelvvel való szerin-
settel, mégis - elfogadot.

Deb. 1913. júl. 3.

Bizottság

Elfogadom.

Debrecen, 1913. júl. 4

Pégheszky

Államtudományi doktori értekezés
a közgazdaságtan köréből.

Írta:

Osmanefendié Felhiv.

Az állam beavatkozása a gazdasági életbe.

A 2082

Ha a köelunultbau leraj-
lott eseménység indító okait
vizsgáljuk és annak politikai
jellegétől eltérőre azt csupán
mint gazdasági mozgalmat
nézzük, azonnal rájövünk arra,
hogy a kommunizmus voltalép-
pen a termelés és fogyasztás
új rendjének megvalósítása, illet-
ve a termelésnek államiirvá tété-
le és a fogyasztásnak állami fel-
ügyelet alá helyezése. A kommunis-
ta állam nemcsak beleszavalko-
zik a termelésbe, hanem azt
teljesen kisajátítja és egyedül a

fogyasztás méltótlóságát megállapítására is döntő befolyást biztosít magának. Természetesen itt sem figyelmen kívül hagyjuk azt, hogy ebből mennyit sikerült a teljesen csődöt mondott, vagy legalább is rövidesen mindentől csődöt mondó kommunista rendszernek megvalósítani, hanem azt fogjuk vizsgálni, hogy mielőtt áll a kommunista állam lényegre, továbbá hogy miért nem sikerült a kommunizmus megvalósítása és végül ebből inkább folyóan azt, hogy meddig tarthat.

az államnak a gazdasági életre gyakorolt befolyása? Mielőtt azonban eszre a kérdésre feleletet adnánk, nézzük meg azt, hogy a gazdasági élet fejlődésével együtt, miként fejlődött ki az államnak a gazdasági életbe való beavatkozása?

A kezdetleges társadalmakban még nincs gazdasági élet is így erre vonatkozó állami beavatkozás sem. Az emberek földön élnek, amelyeken az összekötő kapcsolatok igen kicsik. Az emberek tevékenysége még jór-

tám a faj és az önfentartásra ö-
ványul, minden idejét a táj-
lálók megismerésére és az ellen-
ség, - az életére törő vadállatok
és idegen hordak támadása elleni
védekezés foglalkoztatja le. A
gardálkodás még ismeretlen
előtt, még csak vadászatot
és halászatot is. Sokor után
a népszerűség megproódik, ami
különösen hamarabb ideig tartó
biko következtében állott elő,
a vadak és halak a megnöve-
kedett fogyasztás következtében
mindinkább pusztulnak és

a terméket is fukarabb kezekkel
adja a növényi táplálékot. E-
nek a körülmények, annak a ke-
tatásának korítja rá az em-
bert, hogy miképen lehet jó-
tolni az élelemben beállott
hiányokat? Egy jönnék rá
arra, hogy a föld megpuum-
kálása által, annak termelő
erejét fokozni lehet. Ért a
földet művelni kezdik és rátes-
nek a kaporasodálkodásra, a
mely természetesen még igen
kedveltes, mert igazságszerűen
szellemi művelésének eskö-

a primitív házas. Ezalatt
 a földművelés állandóan
 az el foglalt munkások kö-
 zében, akiknek a földművelés
 állandó foglalkozásuk. A fér-
 fiaik azonban még a harcok-
 sal is a vaddal szemben,
 leginkább elfoglaltak, akik éppen
 ezért nem igen érnek rá föld-
 művelésre foglalkozni. Ezzel vég-
 zik a primitív népeknél nőb
 a földművelést.

A munkások hiánya a le-
 győzött ellenség életének meg-
 becserélésére tanítja meg az embert.

Csáthy Ferencz, Debreczen.

A legyőzött ellenőrel már nem
öli meg többé, hanem foglyul
éjt, mert belátja, hogy a fog-
lyóiban munkaerőket kapsz és
erőket a most már fejlődési
korszak földművelést sikerese-
regerestetheti. Ennek követhet-
tében állnak a tulajdonképpeni
földművelésre és a köborlásal
felhagyva a természetnek ta-
lált területen állandóan le-
telepednek, aminek fontos kö-
vetkezményei vannak.

Így a köborlás idejében
köznyelvi felnevelés sátrában

laltak, addig, addig az állan-
dó telepecsék folytatása, a kö-
nek az építkezésnél való fel-
harmadikával maradandóbb
jellegű lakóhelyeket, háza-
kat kezdnek építeni. Erel-
ben már ott is, hári tőr helye
van az emeletnek, amelyben ma-
ladya körében él. Kifejlesztik a
patriarichális családot. A csalá-
dapa korlátlan hatalommal
rendelkezik a család tagjai és
a rabolgák felett, irányítja
a gazdasági munkát, amelyben
lassankint a munkamegosztás

is hard érvényesülni, különösen
a kifejlődő háziiparban, amely-
nek körében a művelésnek nö-
vekedés folytán, egyre több i-
parcikket állítanak elő.

És ahogyan a rabnolgaság a
föld termesztés művelésére
nem volt alkalmas. A rabnol-
ga munkájának eredményébe
nem részesedik, magának
semmit sem szerelhet, hisz
még nem is jopolany, mindenne,
még ételre is uradé. Erőtt a rab-
nolgaság átadja helyét a job-
bgyorsúnak. Er az általános

természetesen most mindenütt
egynem, hanem csak fokozatosan
és a művelődéssel kapcsolatosan
mogy végbe, mert a jobbságnak
nagy haladást jelent a rab-
dolgarággal szemben. A job-
ság már jópalany, ő már
várhatja ingó dolgot, amelyet
tulajdonát képerik. A jobbság
az általa művelt földnek ha-
sontérlője és csak arra van kö-
telve, hogy az urának járó ter-
ményeket pontosan bevállitsa
és a robotot végeze.

A gazdaság még mindig era-

ládi, azt gardság. A gardsá-
sági tevékenység még mindig
a család körében folyik le
és a saját ellátásra irányul.
Nyereségre és vagyonfelhalma-
sásra még nem törekednek,
csupán a vagyon gyarapításá-
ra, ami az elter már megün-
dült állattenyésztés fejlődését
vonzja maga után. A vagyon
nagysága a földterület nagy-
ságától és az állatok számától
függ.

Am eddigiebben láttuk, hogy
a primitív államok mily las-

van katonául gazdasági életet
élni és ez is milyen egyoldalú,
amennyiben csaknem kizáró-
lag a földművelésre és állat-
tenyésztésre irányul. Ezek azon-
ban már elég fejlettséget mu-
tatnak; Fenntartás, hogy az
állam, amely az embernek
mindig több és több életnyit-
vánulását vonja bele szabá-
lyozása körébe, lassankint a
közéletből kifejlődő gas-
dasági életbe is beavatkozik.
Így, hogy csak egy fontosabbat
említünk, a földművelés tulvá-

gos megnövekedésünk; de viszont
nagyobb mérvű népdarabolásainak
megaradályozása végett, na-
lalyorra az örökösödést. Sőt
még több tájfel aromban a beavat-
kozás körs az ipar és a keresle-
dellem fejlődésével.

Az ipar először mint meg-
ipar jelentkezik. De a megipar
vessze még ipar kisérny, mint
csak feyyvén és a legyörviti-
vebb műveletti cikkek előállí-
tására vonatkozik. A munka-
megosztás még nem érvényesül,
az csak a háziiparban kezd

érvényesülnei. Ugyanis a család-
tagjai közül egyesek ügyesség-
re terüeltek mert az iparsíllék, illet-
ve egyes finomabb részummaláb
hészítésében. Ez hízónöve a
csak iparsíllék előállításával
foglalkozó jobbagyok között
fordul elő; akik munkájukat
kisebb csoportokban végzik. De
itt még nincs meg a neve-
zett együttműködés, csak azért
dolgoznak együtt, mert társa-
ságban könnyebben megy a
munka.

Nagyobb laudületet van az

ipar fejlődése a városok ke-
letkezésével. Az iparosok, akik
először leginkább idegenelők
kezelésük, már csak foglal-
kozásuk, valamint a városok fogva
is egy helyen települnek, ha-
talanul egymás mellett költöz-
nek, telepüket alkotva és e-
zelőket fejlődésük, és a városok.
Természetes, hogy az iparosok,
mivel már csak iparral
foglalkoznak, saját műszeg-
leteiket meghaladó mennyi-
ségű iparszövet állításuk elő,
már csak azért is, hogy aron

maguknak élelmiszeresek
névvel rendelkeznek. Ez a csere ut-
ján, közvetlenül az ipar és
a földművelés között történik.
Elsősorú tehát a kereskede-
lem legelőre alapján, a csere-
kereskedelemben. Nagyon elő-
mozdították a kereskedelemsz-
er fejlődését a vásárok és az egyes
államok között mindinkább
közvetlenül való barátságos,
békés érintkezés is.

Az ipar és kereskedelem
fejlődésével együtt növekedik
az állami beavatkozás is.

Az iparosok érdekeit megvédeni
sajátból cseleket állottak és eset-
sínek min közelebbre az államnak
nagy befolyást gyakorol. De
befolyást gyakorol az állam a
kereskedelemben is, többek kö-
zött a vásároknak szabályozása
által.

A kereskedelemben igen
nehézség volt, mert igen gyakran
elcsúszott olyan cikkeket kellett a
csere útján bevenni, amely
keresetesebb volt és csak azt ere-
síthette be a szükségesekkel.
Egy egyes dolgok lassan kint ál-

talánosabb esereenközzé fej-
lődnék ki, míg végre elváll
a fényt, az irapszót, elmonditka
nyg az igaz, mint a kereskede-
lem fejlődését. Az igazos most
már sokkal könnyebben adhat
tul keiretményein. A vásáros
fogalma is elveszté néhány
jellegét és adva van már a
rövidítő kereskedelem felté-
tele is. De talán legfontosabb
az, hogy a tömegyűjtés már la-
hatósgos is az annál, majd lát-
ni fogjuk a kapitalizmusu-
sokot.

Az ipar a kénnü jelligével
fir, de a munka már kénnü-
ka. Az iparos márnak, ellen-
nolgáttatásért, béért dolgozik.
Márja a kénnü, mert a cö-
hek nigoru nabaljórára foly-
tán a mester csak kénnü ve-
gédet tartat. Mikor azonban
a tökegyűjtés lehetősége foly-
tán a kénnü, a műhely ke-
retét kénnünek találják, a
cöbrendör megörösítését, az
ipar és kereskedelem nabaljó-
gát, vagyis az áltamú beavatkozás
megörösítését követelik. És

erakugyan bekövetkezék a laissez
faire, laissez passer koras. De
az tulajdonképen nem az ál-
lami beavatkozás megváltásá-
sát, hanem csak a beavatkozás
mikorintjének megváltozását jö-
lánta. Találomra jegyzi meg Soubi,
mikor az állami beavatkozást
az orosz beavatkozásról keze-
lője, hogy „Itt is csak a beavat-
kozás mikorintje változott meg
és a laissez faire eratalál-
tása csak a beavatkozásról régi
rendszereinek lerontására és az
új rendszerre való átmenet

követésére szolgál.".

A céltudatos megismerésével adta van az ipar továbbfejlesztésének feltételé. A fogantatás rohamosan nő, ezért fokozni kell a termelést, amihez a kisváltói műhely nem tud megfelelni.

Így a nagyban való termeléshez tökélyfokozás szükséges, amellyel az iparos nem igen rendelkezik. A tőke belép az

iparba és megalapítja a vállalatot, egyelőre a manufacturát.

Éppen a tőkés, a vállalkozó már nem végez ipari munkát, ő csak

veseti az ünemeit és inkább ke-
reskedelmi tárgyúképeket vé-
gez. A gépek feltalálása a
vállalat kereteit nagyobbitja,
gyárat állítanak fel, miál-
tal a termelés fokozódik és
olcsóbbá válik. De ezekről
mindig több és több fajta i-
pariellat állítanak elő és
es a kereskedelem körét nö-
veli. Ez már a kapitalizmus
kora.

Mint mondottuk a háború
fais nem az állam beavatko-
rás megvívését, hanem a

beavatkozás megnyilatkozásának más módját jelenti. Az állam most legfőképpen a vá- által gyakorolja befolyását. De ez rendszerint kedvező volt a kapitalistákra nézve is háros hatását csak a fogyasztók és a munkások érezték. A kapitalisták mind nagyobb tőkét halmoznak fel és az árak felhajtására kartellekben és trustökben egyesülnek; De ezek révén a munkabéretet is lenállítják. Pedig a munkásság helyette a gépek fokozatos terjesztésével

amenny is egyre kedvesötlesebbé
váltik, mert minden gép újabb
munkáscsoportot tesz fölörle-
gerré. Ennek következtében a
munkatervlátat nő, olcsóbbá
váltik a munkaerő, kisebb lesz
a munkabér. Emiatt a mun-
kásráp gyűlölete eleinte a gé-
pek ellen fordul, ravargások,
törnek ki is ösztörök a gépeket.
Érint az állam beleavatkozik a
munkaadó és munkás visz-
onyába, szabályozza a mun-
káskerendést és törvényekkel
igyekezik a bajt orvosolni.

Erakbogy or neme sokat változ-
tat a munkásság helyzetén,
és elipesteltetésig állandóvá
lax, cöljri éterésere a munká-
rások hatalmas arányokban
nerveskedik, mint ontály léj
fel és harsot indit. a ka-
pitalista rendszer, s ennek
osztálya a burzsoázia élle.
De emellett a tudomány fejy-
vesével is megindul a harc.
Ez az irányzat a socializmus.
Az eddigiebbi a gazdasá-
gi élet és az erre irányuló ál-
lami beavatkozás fejlődésé-

nek legfontosabb állomásait
látjuk. A következőkben a so-
cializmus gazdasági tanait
fogjuk vizsgálni, amelyből
a kommunista állam gada-
sági elveit is megfogjuk is-
merni.

- A kapitalizmussal a ré-
geli nemzetgazdasági irók is
foglalkoztak, így Quenay,
Adam Smith, Malthus és Ricardo
is, azonban tulajdonképpen csak
a szocialista irók bírálják és
a különböző irányok szerint,
vagy annak megdöntésével egy

ny társadalmi és gazdasági
rendet követelik (ferradalmi
irány) vagy pedig annak fenn-
tartásával, de a hibák kikü-
szabásával, azt csak igazságo-
sabbá tenni akarják (refor-
mációs irány). További különbség,
hogy vagy a mindennek hitel-
jelő tulajdonörösséget, (commu-
nizmus) vagy pedig csak a
termelő"enkörök köztulajdonba-
vételt követelik (kollektiviz-
mus). Közös jellemvonásuk,
hogy mind egyikük hirdető-
pártja a munkás és hogy a jövő

államát a munka államában
látják.

A forradalmi irány fő elő-
viselői Marx, Engels és Pöbel.
Tanait lényegét Marx és Engels
„Kommunista kiáltványában”
is megtaláljuk. Szerintük a
burzovázia valaha az egen ka-
pitalista rendszerrel együtt
meg fog semmiválni, mert a
természetes renddel ellen-
kezik. De halálra van ítélve
a napiújsájdok is, amelynek
helyébe a közös termelés és közös
tulajdon, a kommunizmus fog

lépni. A magántulajdon igaz-
ságtalan, mert vagyoni el-
tolódásokra és véperedményben
kapitalizmusra vezet, amelynek
fő jellemvonása a kizsákmányolás.
Mindennek alapja a munka
és így csak az részesedhetik a
munka eredményében, aki dol-
gozik, aki produktív munkát
végez. A tőke, a vállalkozó
nem végez produktív munkát
és így az ő részesedése, sőt
csalnom kirándulások része-
dése nem jogosult. Érett fell
minden tulajdont államivá, köz-

tulajdonná teszi, amely erősen
minden vagyoni egyenlőtlen-
ség, a kérsálmányolás meg-
szűnik, az emberek tényleg e-
gyenlők lesznek, a tehetségek
szabadon érvényesülhetnek és
minden dolgozó ember megta-
lálja boldogulását, nem pedig
csak kevesek, mint ahogy az
a kapitalista államban van.
A termelés nem a hasznos, a
profitra fog irányulni, hanem
arra, hogy, műveleteit min-
denki megfélelően, egyenlően
és jól elvégezhesse ki. Ért a fo-

gyarthatás is állami ellenőrzés alá helyezendő. Míndenki állami általánosított lesz, és az állam mindenkinek a létezéséért és mindenkinék a műveléséért felelősnek tekintendő. Ezek az elvek csak a kommunista államban valósíthatók meg, és a proletariatusnak, hogy ezt tényleg megvalósíthassa, a politikai hatalomra van szüksége. Ezért a burzovásia kezéből megfordulni utján is ki kell venni a hatalmat, habár a burzovásia ha-

talma magától is örne fog
vulani, mert a kapitalizmus
inaga taeneti meg, es fejles-
ti ki a kommunista állam e-
lőfeltételeit.

A reformatorius irány
főképviselei Lassal és Bonstain.

En az irány elismeri a nelleni
veretis futozapot, amint a
tökés és a vállalkozó nyereség-
ben, illetve jövedelemben való
vérszácsát jogosnak tartja.

Nem kívánja a nagy úcemek
államaitását, de a munkások
helyzetén javítani kell, biztos és

je megélhetést kell nekik biztosítani, a munkások kápját meg munkájuk teljes értékét.

A fentiekből nemcsak a szocializmus gazdasági tanácsak, hanem a kommunista állam gazdasági berendezésének leplelőgyerebb. elveit ismertük meg, politikai elveiknek figyelmen kívül hagyásával. De ez nem is volt célunk, hisz kiindulópontunk is a kommunizmus mint gazdasági és nem mint politikai mozgalom volt, mint az

állami beavatkozás legabso-
lutikusabb formája. Emost már
megfelelhetünk utolsó kéri-
désünkre, miért nem sikerült
a kommunista állam megpra-
losítása és ebből folyóan, mad-
dip terjedhet az állammak a
gárdassági életbe való beavat-
kozása?

Amint láttuk a gardasság
minden ágának tulajdonképen
gyors fejlődése a kapitalizmus
keletkezésével - vagyis a nyeresé-
kesedésnek, mint a termelés szelidő
okának, és a tökének, mint a sto-

melés entőienek. Néceptésével-
kerdődik. A tőkénél a termé-
lésnél való fölöslegét maga
szart is elismeri, annál inkább
hátróztatja a nyeresédesi
náudérol, amelyet minden
ron okánál tart. De ha fi-
gyelembe vessük, hogy a nyeresé-
desi náudérol és az egyéni am-
bitio nagyon vékony fogalmak
és a magántulajdon megneve-
tetése úgy a nyeresédesi náu-
dérol, mint az egyéni ambitiót
kivétel az emberrelből, belátat-
juk, hogy miért butított meg

a kommunista rendszer a politi-
kai okokat nem várná, tise-
tán gazdasági okból is.

De viszont mint látnuk a
kapitalizmusnak is vannak
hibái és ezek csak állami be-
avatkozással küszöbölhetők meg.
Csakhogy ez a beavatkozás
nem lehet túl, legalább is
a gazdasági jelenlegi állap-
ot figyelembe véve, azon a ha-
táron, amely a tulajdoni körök
keletkezésének, helyes és igazságos
adórudiszereivel való megalka-
dásának a kárték és trösztök

állami ellenőrzésében; a munka-
adó és munkás-létszám viszonyt
pártatlanul és igazságosan szab-
lyozó munkástörvényekben és
végül arónak az ismeretlenek
államivá tételében, amelyek
az esetleges válságok következté-
ben előálló honi munkás-
berühútatás esetén az államot
legfontosabb érdekeiben veszélyez-
tetik.

Forrás munkák:

1. A niiveltsep könyvtára: A társadalom.
Budapest, 1908.; 293-297, 350-351, 412-449, 537-567.
2. Társadalomtudományi kótar: Munkék;
Nagy gazdasági tanulmányok,
Budapest, 1907.; 270-287.
3. M. a. Vandewelde: A kollektívizmus és az ipar
evolúciója (Wildner - Kálai)
Budapest 1908.
4. M. a. Loulo: Állami beavatkozás és individualizáció.
Budapest. 1907.
12-18; 29-35; 55-87; 93-193.
5. M. a. Sombart: A szocializmus és a szocialis
munkálatom. Budapest 1918.
10-86; 82-89; 215-220; 230-275.

